

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות למענה על השאלות.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א – בראשית	—	(21×4)	—	84 נקודות
חלק ב – מלכים ב וישעיה	—			
חלק ג – יונה ותהלים	—	(16×1)	—	16 נקודות
סך הכול	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות: קרא בעיון את הוראות הבחירה, וענה על פי ההוראות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טייטה" בראש כל עמוד המשמש טייטה.
כתיבת טייטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

שים לב: עליך לענות על ארבע שאלות סך הכול מן **החלקים א-ב**:
 על שתי שאלות לפחות מחלק א (שאלות 1-5), על שאלה אחת לפחות מחלק ב (שאלות 6-9)
 ועל שאלה אחת נוספת, לפי בחירתך (שאלות 1-9).
 (לכל שאלה – 21 נקודות)

חלק א – בראשית

1. פרקים א'-ב' – סיפור הבריאה

א. בפרק א' מתוארים ששת ימי הבריאה בתבנית שלרוב חוזרת על עצמה.

(1) ציין מהי החרیגה מן התבנית בתיאור היום הראשון, והסבר את החריגה על פי פירוש שלמדת.

(2) ציין מהי החריגה מן התבנית בתיאור היום השלישי, והסבר את החריגה על פי פירוש שלמדת.

(9 נקודות)

ב. (1) בריאת האישה מוזכרת בפרק א', פסוק כ"ז, ובפרק ב', פסוקים כ"א-כ"ב.

— ציין סתירה אחת לכאורה בין שני הפרקים בנוגע לסיפור בריאת האישה.

— ישב סתירה זו על פי פירוש שלמדת.

(2) עיין בפרק ב', פסוקים י"ח-כ"ב, ובדברי רמב"ן שלפניך.

רמב"ן (לפסוק כ'): "הנכון בעיניי כי לא היה החפץ [הרצון] לפניו יתברך לקחת צלעו ממנו עד שידע האדם

שאין בנבראים עזר לו, ושיתאווה שיהיה לו עזר כמותם [...], וזה טעם 'ולאדם לא מצא עזר כנגדו'."

כתוב מהי השאלה שעליה עונה רמב"ן, והסבר את התשובה של רמב"ן לשאלה זו.

(8 נקודות)

ג. "עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (פרק ב', פסוק י"ח).

רש"ר הירש (לפסוק י"ח): "האישה נוטלת חלק מן החובות, הכלולות בתפקיד האדם; כך יוכל האיש למלא

ביתר שלמות את החובות שעדיין נותרו לו. אך לשם כך יש צורך שה'עזר' יהא 'כנגדו' – לא 'עימו', אל יפעל עימו

במקום אחד אלא יפעל כנגדו, במקום אחר, בשורה אחת ממולו [...]. האישה עומדת בצד האיש, לא עימו ולא

תחתיו; היא פועלת 'כנגדו', בשורה אחת ובנקודה אחרת. כל אחד יפעל בתחום המיוחד לו וכך ישלימו זה את זה."

מה רש"ר הירש לומד מן המילים "עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ" על מעמד האישה לעומת מעמד האיש ועל תפקידיהם בעולם?

(4 נקודות)

2. פרק י"ח

א. עיין בפסוקים א'-ג'.

"וַיָּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל" (פסוק א').

רשב"ם: "שבהרבה מקומות כשנראה המלאך, קוראו בלשון שכניה".

(1) מהו הקושי שרשב"ם מיישב בפירושו?

(2) כיצד רשב"ם מיישב קושי זה?

(9 נקודות)

ב. (1) עיין בפסוק כ"ד.

על פי פירוש שלמדת, על איזו מידה ממידותיו של ה' הסתמך אברהם בבקשה שלו בפסוק זה? הסבר את תשובתך.

(2) "בְּתוֹךְ הָעִיר" (פסוק כ"ו).

על פי פירוש שלמדת, הסבר מדוע הימצאות הצדיקים "בתוך העיר" היא סיבה לסלוח לעיר כולה.

(8 נקודות)

ג. עיין בפירוש רבי יוסף קרא שלפניך לישעיה, פרק א', פסוק כ"ז.

רבי יוסף קרא: "בכל מקום שתמצא צדקה אצל משפט, אותה צדקה אינה נתינת מעות אלא לשון דין אמת".

על פי רבי יוסף קרא, מה הן שתי המשמעויות של המילה "צדקה"? (4 נקודות)

3. פרקים כ"ה, כ"ז — יעקב ועשו

א. (1) עיין בפרק כ"ז, פסוק ל"ו.

מה הם שני המעשים של יעקב שעשו מתלונן עליהם בפסוק זה?

(2) עיין בפרק כ"ה, פסוקים כ"ז-ל"ד.

מהי הסתירה בין ההתנהגות של עשו המתוארת בפסוקים אלה לבין תלונתו על מעשי יעקב שצינת

בתת-סעיף א(1)?

(9 נקודות)

ב. עיין בפרק כ"ז, פסוקים כ"ז-כ"ט.

לפי אחד הפירושים שלמדת, הסבר מה מאפיין את הברכה שבה רצה יצחק לברך את עשו, ומדוע בחר לברך בברכה

זו את עשו ולא את יעקב? (8 נקודות)

ג. עיין בפרק כ"ז, פסוקים מ"ב-מ"ו.

מדוע שלחה רבקה את יעקב לחרן, וכיצד הסבירה את המעשה ליצחק? (4 נקודות)

4. פרק ל"ז, פסוקים א'-כ"ה – יוסף ואחיו

א. עיין בפרק ל"ז, פסוקים א'-י"א.

ציין שלוש סיבות שבגללן שנאו האחים את יוסף. (9 נקודות)

ב. ספורנו (לפסוק י"ח): "שחשבו את יוסף בליבם נוֹכַל להמית, ושבא אליהם לא לדרוש שלומם, אלא למצוא עליהם עלילה או להחטיאם, כדי שיקללם אביהם או יענישם האל יתברך [...]. בהיות [האחים] כולם צדיקים גמורים [...] איך נועדו לב יחדיו להרוג את אחיהם או למוכרו, ולא ניחמו על הרעה? כי גם כשאמרו 'אבל אשמים אנחנו על אחינו' [פרק מ"ב, פסוק כ"א], לא אמרו שתהיה אשמתם על מכירתו או מיתתו אלא על אכזריותם בהתחננו. והנה הגיד הכתוב כי ציירו בליבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנקש בנפשם להמיתם, בעולם הזה או בעולם הבא או בשניהם, והתורה אמרה 'הבא להרגך השכם להורגו'."

(1) על פי ספורנו, מה הייתה ההצדקה של האחים להרוג את יוסף?

(2) הסבר את הראיה שספורנו מביא מן הפסוק "אֶבֶל אֲשָׁמִים אֶנְחֶנּוּ..." (פרק מ"ב, פסוק כ"א) לביסוס פירושו. (8 נקודות)

ג. עיין בפסוקים כ"ד-כ"ה ובמדרש שלפניך.

"אמר הקב"ה לשבטים: אתם מכרתם אחיכם מתוך מאכל ומשתה, שנאמר: 'וישבו לאכל לחם' [פסוק כ"ה],

הרי בניכם נמכרים בשושן מתוך אכילה ושתייה, שנאמר: 'והמלך והמן ישבו לשתות' [אסתר, פרק ג', פסוק ט"ו]". (מדרש שוחר טוב על תהלים, מזמור י')

מהי הביקורת של המדרש על המעשה של אחי יוסף? (4 נקודות)

5. פרק מ"ב – יוסף במצרים

א. (1) עיין בפסוקים א'-י"ד.

כתוב מהי המילה המנחה בפסוקים אלה, והסבר את התפקיד שלה בקטע זה.

(2) "וַיִּתֵּןכָּר אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת" (פסוק ז').

עיין בפסוקים ז'-כ' והבא שתי דוגמאות להתנכרות של יוסף.

(9 נקודות)

ב. "וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר ... מֶרְגְּלִים אֲתָם" (פסוק ט').

(1) רמב"ן (לפסוק ט'): "יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו, זכר כל החלומות אשר חלם להם

[...] כי יודע בפתרונם כי כל אחיו ישתחוו לו [...], וכיוון שלא ראה בנימין עימהם, חשב זאת התחבולה

שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה".

לפי רמב"ן, הסבר מה הנחה את יוסף בהתנהגותו כלפי אחיו.

(2) רמב"ן (שם): "העלילה הזאת יצטרך להיות בה טעם [...] כי מה עשו להיות אומר להם ככה".

על פי פירוש שלמדת, מה בהתנהגות של האחים היה יכול להיות בסיס לעלילת המרגלים של יוסף?

(8 נקודות)

ג. עיין בבראשית, פרק נ', פסוקים ט"ו-כ"א.

ציין שני דברים חיוביים (מידות, אמונות ודעות) שאפשר ללמוד מן ההתנהגות של יוסף.

בסס את דבריך על תוכן הפסוקים. (4 נקודות)

חלק ב – מלכים ב וישעיה

שים לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

6. ישעיה, פרק א'

א. עיין בפסוקים ב'-ד'.

(1) מהי ההאשמה העיקרית שהאשים הנביא את העם בפסוקים אלה?

(2) ציין שני אמצעים שבהם השתמש הנביא כדי להדגיש את חומרת החטא.

(9 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ח'-י"ח.

(1) לאיזה מאורע היסטורי רומז הנביא בפסוקים ח'-ט'? השב על פי מה שלמדת במלכים ב, פרק י"ח,

פסוקים י"ג-ט"ז, ופרק י"ט, פסוקים ל"א-ל"ז.

(2) בפסוקים ח'-י"ח הנביא מדמה את אנשי יהודה לאנשי סדום ועמורה.

הסבר את שני העניינים שבהם הוא מדמה את אנשי יהודה לאנשי סדום ועמורה.

(8 נקודות)

ג. עיין בעמוס, פרק ה', פסוקים כ"א-כ"ד.

(1) מהו הרעיון המשותף לתוכחת הנביא עמוס בפסוקים אלה ולתוכחת הנביא ישעיהו בפרק א', פסוקים י'-י"ז?

(2) מלבי"ם (לפסוק כ"ד): "[...] שעיקר העלייה לרגל והקורבנות היה ללמוד שם חוקי ה' ומשפטיו [...] ואם

כן צדקה ומשפט היא התכלית הנרצה [הרצויה], לא הקורבנות".

על פי המלבי"ם, הסבר את הקשר בין קורבנות ובין צדקה ומשפט.

(4 נקודות)

7. ישעיה, פרק ב'

א. עיין בפסוקים א'-ד'.

(1) "וְנִהְרֹוּ אֱלֹוֵי כָּל הַגּוֹיִם" (פסוק ב').

על פי פירוש שלמדת, הסבר את הדימוי שבדברי הנביא.

(2) "לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֲרָב" (פסוק ד').

על פי פירוש שלמדת, הסבר כיצד הבטחה זו נובעת מן הנאמר בתחילת פסוק ד'.

(9 נקודות)

ב. רש"י (לפסוק ו'): "כי נטשתה עמך בית יעקב - הנביא מיסב הדיבור אל השכינה [...]. דבר אחר: הנביא מוכיחן

ואמר להם כן [...]."

(1) על פי רש"י, מה הן שתי האפשרויות לפרש אל מי הנביא פונה?

(2) הסבר את הקשר בין שני חלקי הפסוק על פי כל אחת מן האפשרויות.

(8 נקודות)

ג. "לְכוּ וְנִלְכֶּה בְּאוֹר ה'" (פסוק ה').

מלבי"ם: "בית יעקב" - [...] קורא אל בית יעקב: אם כן, אתם לכו מעתה באור ה' וְלִמְדוּ קל וחומר ממה שיעשו

העמים לעתיד".

עיין בפסוק ג' ובפסוק ה'. מהו ה"קל וחומר" שישראל צריכים ללמוד מן העמים? (4 נקודות)

8. ישעיה, פרק ה'א. משל הכרם

עיין בפסוקים א'-ז'.

אפשר לחלק קטע זה לארבעה חלקים ולתת להם את הכותרות האלה: העונש, המשל, הנמשל, פנייה לשומעים שישפטו.

(1) סדר את הכותרות לפי סדר הכתוב. ציין איזה פסוק או אילו פסוקים מתאימים לכל כותרת.

(2) הסבר מדוע סדר זה מחזק את הרושם של דברי הנביא על השומעים.

(9 נקודות)

ב. נבואות ה"הו"

עיין בפסוקים ח'-י'.

מהו החטא המוזכר בפסוקים אלה? הסבר כיצד העונש על חטא זה מבטא את העיקרון של "מידה כנגד מידה".

(8 נקודות)

ג. "הוֹי מְשֻׁפְּמֵי בִּבְקָר שֶׁכָּר יָדְפוּ מֵאַחֲרֵי בִּנְשָׁף יֵין יִדְלִיקֶם" (פסוק י"א).

מהר"י קרא: "בתחילה האדם רודף אחר היין, ומשבוּעַר ליבו ביין, שנעשה שיכור, היין רודף אחריו ומתעתע בו.

'מאחרי בנשף יין ידליקם' – יין ידליקו אין כתיב [לא כתוב בפסוק], אלא 'יין יִדְלִיקֶם' – היין רודף אחריהם".

(1) על פי מהר"י קרא, מה הם שני השלבים המתוארים בפסוק? צטט את המילים מן הפסוק המתארות כל אחד

מן השלבים.

(2) מהו הלקח בנוגע לשתיית יין שאפשר ללמוד מדברי מהר"י קרא?

(4 נקודות)

שים לב! שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

א. עיין בדברי הימים ב, פרק ל"ב, פסוקים א'-ח'.

בפסוקים אלו חזקיהו מכין את העם להתמודדות עם אשור.

ציין שתי פעולות שעשה חזקיהו המבטאות השתדלות, ופעולה אחת שעשה חזקיהו המבטאת ביטחון.

(9 נקודות)

ב. (1) עיין בדברי רמב"ן שלפניך, העוסקים בהיענות משה לבקשת העם לשלוח מרגלים (במדבר, פרק י"ג, פסוק ב').

רמב"ן: "ועל כן היה טוב בעיני משה [לשלוח מרגלים] כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל

יצווה בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולארום".

עיין בדברי רמב"ן שלפניך, העוסקים באיסור על המלך להרבות סוסים (דברים, פרק י"ז, פסוק ט"ז).

רמב"ן: "שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאוד, אבל יהיה מבטחו בשם אלוהיו...".

מה רמב"ן לומד מפרשת המרגלים בנוגע להשתדלות הנדרשת בהיערכות למלחמה, ומה הוא לומד מפרשת

המלך בנוגע להשתדלות הנדרשת בהיערכות למלחמה?

(2) עיין בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט'-י"א.

כתוב איזה מפירושי רמב"ן שהובאו בתת-סעיף ב(1) מתאים לביקורת הנביא שבפסוקים אלו.

נמק את תשובתך.

(8 נקודות)

ג. עיין בבראשית, פרק מ', פסוקים ט', י"ב-י"ד וכ"ג.

(1) על פי פסוקים אלה, מה הייתה ה"השתדלות" של יוסף?

(2) "כלי יקר" (לפסוק כ"ג): "שיוסף חטא בזה שתלה ביטחונו בשר המשקים [...] וכנגדם נענש בכפל

השכחה ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו' [...] כי בזמן שאמר יוסף 'אם זכרתני' והוא לשון תנאי,

כאילו אמר אם זכרתני - יש תקווה, ואם לא - אבדה התקווה".

על פי ה"כלי יקר", מה היה החיסרון בהשתדלות של יוסף?

(4 נקודות)

חלק ג – יונה ותהלים (16 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10-11 (16 נקודות).

10. יונה

- א. (1) על פי פירושים שלמדת, מדוע סירב יונה למלא את השליחות שהטיל עליו ה'? כתוב תשובה אחת.
- (2) עיין במדרש שלפניך, וענה על השאלות שאחריו.
- מכילתא (מסכתא דפסחא, פרשה א): "יונה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב, שנאמר: 'ויקם יונה לבר'ח תרשישה מלפני ה' '[יונה, פרק א', פסוק ג], מה כתיב 'ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר' [יונה, פרק ג', פסוק א] – 'שנית' נִדְבָּר עִימו ולא שלשית".
- הסבר את דברי המכילתא "יונה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב". בתשובתך כתוב מיהו האב, מיהו הבן, ומהי הטענה המופנית כלפי יונה.
- על פי המכילתא, מה היה עונשו של יונה?
- (8 נקודות)
- ב. עיין בפרק ד', פסוקים י'-י"א.
- מה ה' מלמד את יונה באמצעות ייבוש הקיקיון? (8 נקודות)

11. תהלים, מזמור כ"ג

- א. יש המפרשים כי המזמור עוסק בחייו האישיים של דוד, ויש המפרשים כי המזמור עוסק בקורות עם ישראל. הסבר את פסוק א' ואת פסוק ה', לפי כל אחת מן הגישות הפרשניות האלה. (8 נקודות)
- ב. (1) "גַּם כִּי אֵלֶךְ בְּגִיא צַלְמוֹת" (פסוק ד').
- מהו "גיא צלמוות" במשל?
- על פי אחת מן הגישות הפרשניות שצוינו בסעיף א, מהו "גיא צלמוות" בנמשל?
- (2) "שִׁבְטֶךָ וּמִשְׁעֲנֶתְךָ הִמָּה יִנְחָמֵנִי" (פסוק ד').
- על פי פירוש שלמדת, מהו ה"שבט" ומהי ה"משענת", ומהי הנחמה שיש בכל אחד מהם למתפלל?
- (8 נקודות)

בהצלחה!